

Вогонь був повсюди. Вогонь пожирав місто. Вогонь розлітався снопами іскор над стріхами, вимальовуючи у небі силуети вогняних птахів. Ті вогняні птахи злітали до небес і зникали у темряві. Довкола тисяч будинків вирувало полум'я — воно охоплювало дерев'яний каркас кожної будівлі. Здавалося, що тепер усе в місті створено з тієї розпеченої стихії, що роками була ув'язнена в кожному з цих будинків, у пічках та каганцях. Вогонь був нарешті звільнений і отримав повну свободу дій. Язики полум'я виривалися з дверей і круглих віконних отворів. Глиняні стіни тріскалися, осипалися і розсипалися на друзки. У чорне небо летіли міради вогняних цяток — ніби душі предків, ніби душі всіх, хто жив тут покоління за поколінням і був ув'язнений в земних тілах... Вогняні птахи зливалися у розпечений вихор, що здіймався вище і вище в небо.

Вогонь ніби відкоркував пам'ять міста про життя і смерть семи його поколінь. У полум'ї дедалі виразніше проступали якісь неясні силуети. Усе, що вогонь міг підглядіти через отвір печі, гончарне горно чи з вогнища на капищі в храмі — усе

оживало у тому вирі спогадів минулого: народження, руки матері, що пригортають немовля до грудей; руки бабусі, що перетирає зернину за зерниною на борошно; руки батька, що тримали спис, коли стався той страшний напад чужаків з-за Великої Ріки; руки діда, з-під яких на свіжевипаленій глині по колу з'являлися чорні смуги, закручуючись, мов змії у весняному танку; руки сина, що тримають руку матері в її останню мить; і знову — маленькі дитячі ручки, що стискають рогатого глиняного волика...

Вогонь повертав спогади тим, хто стояв і дивився, як все зникає. Прийшов час великого оновлення. Прийшов час відпустити минуле і йти далі...

Олег розплющив очі. Він нічого не побачив. Навколо була абсолютно чорна, без жодного кванту світла темрява. Жодної іскри. Жодного променя. Жодного натяку на вогонь і світло. Він заплющився і знову провалився у вогняний вир. Він побачив, як палає світ, який зник 50 років тому.

Мам, привіт! Ні, то ніяка не постійна робота. Підробіток. На пару тижнів хіба. Приїжджає якась канадійка. Тобто вона українка. Але її батьки вирости в Канаді. І вона родичка одного відомого археолога. Не знаю, чи ти чула: його закатували нацисти в концтаборі. Ніби він щось таке відкопав, дізнався якусь велику таємницю якоїсь давньої цивілізації, а ти ж знаєш — на таких таємницях нацисти були «схиблені». Але він їм так і не відкрив, здається... Він належав до таємної організації, власне тому нацисти його і запроторили до концтабору... Ні, це безпечно! Я просто маю її машиною повозити туди-сюди. Вона щось тут шукатиме: чи його якісь листи, чи втрачені щоденники. Там ніби якісь натяки були на ту Велику Таємницю. О! Мій професор телефонує по іншій лінії. Цьом! Лю!

На перший погляд хлопцю було років 24–25. Та в його очах мерехтіло щось, що виказувало справжній вік: він був старший, ніж здавалося. В очах дотлівав важкий досвід минулих п'яти років. Футболка із дубовим листям 93-ї бригади була підказкою, який саме досвід закарбувався в перших дрібних зморшках навколо очей.

Сьогодні ці очі горіли ясным вогнем. Хлопець майже біг вгору Андріївським узвозом, і перемикати телефонні дзвінки на нерівній бруківці

звивистої вулиці було геть незручно. Назустріч йому линули маси святкового люду: неділя, День Києва — і нарешті сталося те, про що мріяли роками! Каштани цьогоріч зацвіли пізніше, а липи — навпаки, набагато раніше звичного часу. Усе змішалось у звичний колір святковий гармидер: тлуми люду, ятки із сувенірами, музики і дзвони. Вітер встеляв бруківку каштановим квітом. Стара могилянська липа над фундаментами Десятинної церкви зацвіла так ясно, як ніколи за все своє чотириохсотлітнє життя. Вона цвіла ніби востаннє — ніби відчувала пронизливе щастя людей, втомлених чотирнадцятирічною війною. Київ занурився в забуте відчуття святкової безтурботності: нарешті настав мир!

— Так, пане професоре! Вітаю! Ні, я вже практично поруч. Тут капець, скільки людей. Та жодної агорафобії: я скучив за таким гармидером. Буквально пару хвилин. А ви де? В «Ольжиному»? Плюс. Ой, тобто... поняв. Мчу!

«Ольжин двір» щойно відновив роботу під старою назвою. Його столики були розставлені просто на фундаментах стародавнього палацу, в якому київські князі приймали посольства з Константинополя та Булгара, Саркелу та Магдебурга, папських легатів з Риму й принців-вигнанців зі скандинавської Балтики. Навколо фун-

даментів княжих палаців юрмилися туристи. Поряд, на літньому майданчику кав'ярні, теж не було де яблуку впасти. Лише за одним столиком залишалися два вільних місця, та ніхто не наважувався на них вмотитися: поруч сидів старший чолов'яга — і мав настільки грізний вигляд, наскільки може мати Санта, якому сказали, що Різдво цього року припадає на 1 червня. Схожим на Санта-Клауса його робили білосніжна сивина і борода — як у Кріс Крінгла з «Дива на 34-й вулиці». Та уважніші перехожі впізнавали у ньому відомого за телевізійними документальними фільмами популяризатора давньої історії. Це був професор Михайло Паніотто.

— Олеже! Я осьде! — грізний Санта нарешті усміхнувся і помахав рукою.

— Вітаю, пане професоре! Здається, я не запізнився.

— Так, ідеально.

Звіддаля дзвони Михайлівського Золотоверхого собору відбивали «Червону калину». Травневе, майже літнє передвечір'я — чудовий час для зустрічей.

— На ваші лекції я не завжди з'являвся так пунктуально...

— Але час усе змінює. І це добре, коли час змінює нас на краще. Це добре... Я написав у мейлі: до мене звернулася родичка моїх знайомих. Вона у свою чергу — якась далека родичка Олександра Олеся та Олега Ольжича...

— Мій тезка?! Це хто?

— Олеже, не треба мене так лякати. Я ж писав у мейлі. І як взагалі можна дожити до твого віку й не знати, хто такий Ольжич?! Олег Ольжич — це...

— Жартую. Я відразу заліз у Вікіпедію і майже все з'ясував. Олег Кандиба, син поета Олександра Олеся. Археолог та поет, який публікував вірші під псевдонімом Олег Ольжич... І якщо

вже серйозно, то ваше завдання щодо Ольжича я теж виконав: наскиртував літератури про нього і навіть вже почав вивчати.

— Друже, я не дуже схвалюю такі жарти. У Вікіпедії неможливо все з'ясувати. Це — нонсенс! Там — мох, болота і жабки кумкають у тій вашій Вікіпедії. Так-от, його родичка — сам з'ясуєш їх генеалогічні подробиці — приїжджає в Україну і потребує розумного, системного і пунктуального асистента...

— Це точно не про мене! — знову пирснув сміхом Олег.

— ...на час її досліджень в Україні. Я знаю, що такий набір особистих якостей не повною мірою відповідає твоєму портрету. Але я сподіваюся, що ти змінюєшся, і міг би бути таким люб'язним, щоб рухати своє особистісне зростання у цьому керунку. Може, ти б спробував?

— Нічого не гарантую. Але добре: познайомите мене з тією канадською бабцею, а там розберемося. Я правильно розумію, що це формат ностальгійної екскурсії для неї місцями бойової і трудової слави її славетного родича: повозити на візочку по музеях, покатати по околицях Києва та Львова? І що це за дивна легенда про Велику Таємницю?! Звучить трохи занадто... eeee... пафосно, не?

— До речі, он вона вже біжить, — зауважив професор.

— Де? Тобто біжить?!

— Он у Десятинному провулку!

— Та де?! Я бачу лише якусь дівчину із зовнішністю Лари Крофт у виконанні Анджеліни Джолі.

— Так оце вона і є!

— Тобто?

— Олеже, оце і є твоя «канадська бабця». Христіно! Ідіть до нас!

— Так! Добре... Хочу перевірити дещо. Що він міг зрозуміти такого особливого, досліджуючи археологію?! Це така давня історія, що мені паморочиться в голові. Що такого можна дізнатися про людство на світанку цивілізації? Що там такого було, коли ще не збудували піраміди в Єгипті чи той Стоунгендж на Британських островах?!

— Пані Христіно, і тому ви написали мені?

— Так, пане Михайле, бо ви — відомий дослідник та популяризатор Трипільської цивілізації, і взагалі мудра людина!

— Лестоці ніколи не бувають грубими. Але дякую за теплі, хоч і не зовсім заслужені слова. Насправді я тут нічого нового не зможу запропонувати. Варто діяти методом виключення. Треба ще раз переглянути родинні архіви: а раптом там знайдеться якийсь натяк на це відкриття, якщо воно справді було?! Це раз. Спробуйте перечитати його поезію і відчутти душу через його вірші. Це два. Щодо археологічної спадщини буде, мабуть, важче. Я приніс із собою кілька копій наукових статей Олега Кандиби про результати його археологічних досліджень різних часів. Наш Олег перегляне їх завтра і скаже, чи щось там тягне на ваше «ВеТеВе». Може, варто також перечитати текст його дисертаційного дослідження «Галицька мальована неолітична кераміка»? Це третій напрямок. Не завадить пройтися його місцями тут, у Києві. Поїдьте також до Львова, до печери Вертеба, до місцевості, яку він досліджував, — Більче-Золоте. Зрештою, ви ж і в Прагу можете зі Львова швиденько з'їздити. Раптом щось у тих місцях допоможе вам знайти якусь підказку. Але знаєте, я думаю, що буде найцікавіше? Може, спробуйте глибше зануритися в історію Трипільської цивілізації?! А раптом вам вдасться «перевідкрити» цю таємницю, розділ за роз-

ділом вивчаючи історію наших давніх земляків. Що скажете? Олеже?

— Пане професоре! Пані Христіно! Я готовий! Спочатку ця історія здавалася трохи божевільною. Але тепер вона мені подобається. Хоча, якщо чесно, усе це в голові не вкладається. От як уявити світ, який абсолютно відрізняється від нашого теперішнього?! Усе було інакше: від того, що вони мали на столі на вечерю, і до карти нашого континенту. Михайле Георгійовичу, ви нам колись розповідали на лекціях, що вони їли, мені трохи соромно, але я погано пам'ятаю... Напевно, менше м'яса і більше каші. А ось, наприклад, які овочі вони вирощували, — у мене як провал у пам'яті, а конспекти згоріли, коли в наш дім прилетіло! Щось пам'ятаю, ніби якийсь алкоголь у них був — чи не пиво? А що вони використовували як спеції? Де брали сіль? Чи подорожували, бо ту сіль треба було якось звідкілясь привозити туди, де її не було. Або потерпати від її браку. Чи вже з'явилися якісь зачатки торгівлі та обміну? Бо якщо хтось звідкись привіз сіль, то як винагородити його зусилля та час? Чи були в них якісь початки медицини? Мені здається, хтось з наших викладачів казав, що клімат був інший, а славні українські чорноземи лише почали формуватися... Я ж нічого не плутаю? І от як у цьому всьому зрозуміти, що може бути ключем до отого нашого «ВеТеВе»?!

— Олеже, зачекай! Якщо ти очікуєш, що я встигну відповідати на твої запитання з такою самою швидкістю, з якою ти їх формуєш, то ні, я так не зможу. Такі відповіді потребують часу, а в мене дикий цейтнот: днями на мене вийшла Служба Божа України...

— В Україні з'явилася якась нова церква? — здивувалася Христіна.

— То такий народний прикол: «Служба